

Sygn. akt I CSK 3798/22

POSTANOWIENIE

Dnia 9 grudnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa W. L. i J. L.
przeciwko P. spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 9 grudnia 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powodów
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 4 lutego 2022 r., sygn. akt I ACa 84/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. nie obciąża powodów kosztami postępowania kasacyjnego;**
- 3. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Katowicach na rzecz adw. M. F. wynagrodzenie w kwocie 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł, powiększonej o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powodów W. L. i J. L. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 lutego 2022 r., sygn. akt I ACa 84/21 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje

potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

W ocenie powodów w sprawie zachodzi konieczność wyjaśnienia: 1) czy w świetle art. 435 § 1 k.c. w zw. z art. 355 § 1 i 2 k.c. prowadzący na własny rachunek przedsiębiorstwo może uwolnić się całkowicie od odpowiedzialności za szkodę powstałą na osobie, powołując się na zaistnienie przesłanki egzoneracyjnej w postaci zawinienia osób trzecich, kiedy to z okoliczności sprawy wynika jednoznacznie, że spółka realizując tzw. przejazd specjalny, o zwiększonym ryzyku nie dochowała wymaganej staranności, poprzez niezapewnienie maksymalnych

środków bezpieczeństwa, w tym zastosowania bezpiecznego taboru wyposażonego w blokadę otwarcia drzwi podczas poruszania się pociągu oraz obecności pracowników pozwanej spółki w newralgicznych punktach, mogących stanowić potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa podróżnych (takich jak przejścia z bezpiecznym dostępem do drzwi pociągu, które miały możliwość awaryjnego otwarcia w trakcie jazdy z dużymi prędkościami), a na gruncie niniejszej sprawy stanowić miejsce, w którym doszło do tragedii, pomimo świadomości, iż w przeszłości dochodziło już wielokrotnie do podobnych wypadków, co też świadczy o konieczności podjęcia dodatkowych środków bezpieczeństwa, celem ich zapobieżenia; 2) czy szczególne okoliczności w postaci tragicznej, niespodziewanej śmierci dziecka, powodującej powstanie traumy, a następnie samodzielne nieskuteczne działanie spowodowane zagubieniem w wyniku powyższych tragicznych okoliczności oraz stanem zdrowia powodów i okolicznościami towarzyszącymi prowadzonemu uprzednio postępowaniu karnemu, w toku którego nie doszło do ustalenia osób odpowiedzialnych za zdarzenie, w wyniku którego śmierć poniósł syn powodów, przez co nie mogli oni skutecznie reprezentować swoich interesów, stanowią przesłankę uznania zarzutu przedawnienia, określonego w art. 442¹ § 1 i 3 k.c., jako naruszającego art. 5 k.c., tym bardziej, iż struktura organizacyjna spółek związanych ze świadczeniem usług z zakresu transportu kolejowego utrudnia, a wręcz uniemożliwia (m.in. ze względu na wielość zróżnicowanych podmiotów wydzielonych ze struktury P.1) osobom nieposiadającym fachowej wiedzy prawniczej prawidłowe ustalenie podmiotu odpowiedzialnego, w szczególności, iż pozwana spółka nawet już w toku niniejszej sprawy zmieniała swoją dotychczasową formę prawną, poprzez przekształcenie w spółkę akcyjną z dotychczasowej spółki z o.o., a jeszcze wcześniej zmieniała firmę, pod jaką działała, z „P.2” na „P.”; 3) czy oparcie wyroku przez Sąd drugiej instancji na wątpliwych dowodach, w postaci m.in. zeznań świadków, w których padły sformułowania przytoczone przez Sąd w uzasadnieniu wyroku, tj.: „o ile mu się wydaje”, „wydaje mu się, że dwie osoby wypadły wtedy z pociągu”, przemawiających za rzekomym wystąpieniem po stronie pozwanej przesłanek egzoneracyjnych, przy jednoczesnym odmówieniu waloru wiarygodności dowodom z zeznań świadka A. M., który zeznawał odmiennie, stanowi przekroczenie granic

swobodnej oceny dowodów, w szczególności, gdy wskazywane wady świadczą o rażącym naruszeniu reguł postępowania dowodowego w takim stopniu, iż wadliwe rozpoznanie niniejszej sprawy prowadzi do jaskrawo nieprawidłowego rozstrzygnięcia i pokrzywdzenia powodów, przez bezpodstawne oddalenie powództwa, a także błędnie przeprowadzono analizę w/w dowodów w zakresie związku przyczynowego pomiędzy hipotetycznym tańcem, a wypadkiem, bowiem z zeznań wszystkich świadków bezsprzecznie wynika, że rzekomy taniec, o ile faktycznie miał miejsce przed samym wypadkiem, to trwał on zaledwie kilka sekund, a zatem przyjęcie, jakoby był on przyczyną tragicznej śmierci syna powodów, jest sprzeczne z regułami logicznego rozumowania, a także z doświadczeniem życiowym; ponadto istotny jest również fakt, że strona pozwana pomimo spoczywającego na niej ciężaru dowodowego nie wykazała zainteresowania dostatecznym udowodnieniem okoliczności, z których wywodzi ona skutki prawne w postaci uwolnienia się od odpowiedzialności za zdarzenie, pomimo świadomości, iż istnieją istotne wątpliwości co do dowodów, na które się powołuje; powyższe okoliczności wskazują jednoznacznie, że Sąd drugiej instancji, powołując się w wyroku na w/w dowody dopuścił się rażącego naruszenia reguł postępowania dowodowego, co również uzasadnia przyjęcie niniejszej skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Jeśli chodzi o kwestie podniesione w trzecim pytaniu, to dotyczą one okoliczności faktycznych sprawy i oceny zgromadzonego materiału dowodowego,

a zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. oraz 398¹³ § 2 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty odnoszące się do ustaleń faktów lub oceny dowodów, zaś Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. W związku z czym, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że skarga kasacyjna nie może być oparta na zarzucie naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. określającego kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 76, z dnia 24 listopada 2005 r., IV CSK 241/05 nie publ., z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06, nie publ., z dnia 8 października 2009 r., II CSK 222/09, nie publ.).

W odniesieniu natomiast do drugiego pytania w orzecznictwie zostało już wyjaśnione, że przyjęcie przez sądy *meriti* sprzeczności podniesienia przez stronę zarzutu przedawnienia z zasadami współżycia należy do kategorii ocennych i wobec tego może mieć miejsce jedynie wyjątkowo. Sąd powinien ocenić, czy okoliczności w rozstrzyganej sprawie dają podstawę do usprawiedliwienia opóźnienia w dochodzeniu spornego roszczenia, które to opóźnienie nie jawi się też jako nadmierne. Znaczenie ma również zachowanie dłużnika, który swoją postawą mógł utwierdzać wierzyciela w słuszności jego roszczeń w okresie biegu terminu przedawnienia oraz charakter dochodzonego roszczenia, a także to, czy w okresie biegu przedawnienia istniała z uwagi na niejasność stanu prawnego określona, ukształtowana praktyka rozstrzygania tego rodzaju roszczeń przez organy stosujące prawo (zob. uzasadnienie pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 17 lutego 2006 r., III CZP 84/05, OSNC 2006, nr 7-8, poz. 114; wyroki Sądu Najwyższego z 7 czerwca 2000 r., III CKN 522/99, z 28 czerwca 2001 r., 604/00, OSNC 2002 nr 3, poz. 22, z 8 listopada 2002 r., III CKN1115/00, z 20 października 2011 r., IV CSK 16/11, z 14 grudnia 2011 r., I CSK 238/11).

Trzeba też zauważyć, że pytanie to zostało sformułowane w oderwaniu od ustaleń faktycznych, z których wynika, że o szkodzie i osobie odpowiedzialnej za jej wyrządzenie powodowie mieli wiedzę od chwili powzięcia przez nich wiadomości o śmierci syna, co miało miejsce 2 sierpnia 2007 r., natomiast pozew wniesli we wrześniu 2017 r., a zatem po znacznym upływie terminu trzyletniego określonego w art. 442¹ § 1 (w brzmieniu obowiązującym do 27 czerwca 2017 r. - art. 38 w zw.

z art. 33 ustawy z dnia 21 kwietnia 2017 r. o roszczeniach o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji, Dz. U. poz. 1132) i § 3 k.c.

Okoliczność nadmiernego opóźnienia w dochodzeniu przez powodów roszczeń i podniesiony w związku z tym przez stronę pozwaną zarzut przedawnienia, który stanowił również podstawę oddalenia powództwa przez Sąd drugiej instancji, czynią zbędnym odnoszenie się do pierwszego zagadnienia, które pomimo to nie zostało sformułowane w sposób uzasadniający zakwalifikowanie go jako istotne zagadnienie prawne w rozumieniu przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ponieważ z art. 435 § 1 k.c. jednoznacznie wynika, że nie można mówić o częściowej odpowiedzialności prowadzącego na własny rachunek przedsiębiorstwo lub zakład wprawiany w ruch za pomocą sił przyrody, w sytuacji gdy szkoda została wyrządzona także zachowaniem osoby trzeciej. Wyłączenie odpowiedzialności z tytułu ryzyka następuje, gdy szkoda wystąpiła wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, a także wtedy, gdy szkoda jest wyłącznie następstwem zawinionych działań (zaniechań) poszkodowanego lub osoby trzeciej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 6 lipca 1973 r., II CR 156/73, OSPIKA 1974, z. 5, poz. 95).

Wyrażona przez Sąd drugiej instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku ocena podniesienia przez stronę pozwaną zarzutu przedawnienia, w kontekście art. 5 k.c. (nadużycia prawa podmiotowego), nie daje podstaw do uznania, że skarga kasacyjna powodów jest oczywiście uzasadniona, w znaczeniu przesłanki przyjęcia jej do rozpoznania.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. Chodzi o kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.).

Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c.

O wynagrodzeniu należnym pełnomocnikowi z urzędu orzeczono na podstawie art. 29 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o advokaturze (jedn. tekst: Dz. U. 2022, poz. 1184) w zw. z § 4 ust. 1 i 3, § 8 pkt 7, § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jedn. tekst: Dz. U. z 2019 r., poz. 18). Uwzględniając, że z jednej strony pełnomocnik z urzędu reprezentował dwóch powodów występujących w charakterze współuczestników formalnych, także na wcześniejszych etapach procesu, a z drugiej strony, wniesienie przez niego skargi kasacyjnej ich imieniem opartej na tożsamych zarzutach, łączne wynagrodzenie z tego tytułu zostało podwyższone o 50% w stosunku do stawki minimalnej.